

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI**

«RO'YXATGA OLINDI»

№ vm - 343 - 3400 - 3.16
«09» ___08___ 2003 y.

«TASDIQLANDI»

**O'zbekiston Respublikasi
Oliy va o'rta maxsus
ta'lim vazirligi
S.Tulyaiov
«1» iyul 2003 y.**

«BOSHARUV VA MOLIYaviy TAHLIL»

fanidan

DASTUR

**340000 - “Biznes va boshqaruv” ta'lim sohasidagi barcha bakalavriat yo'nalishlari
uchun**

Toshkent - 2003

Tuzuvchilar: i.f.n., dots. A.T. Ibrohimov,
i.f.n., kat. o'q. U.K. Yakubov,
kat. o'q. N.F. Ishonqulov

Taqrizchilar: i.f.n., dots. Sh. Fayziev,
i.f.n., dots. B. Fayziev

Mazkur o'quv dasturi iqtisodiy yo'nalishlardagi oliy o'quv yurtlarining 3 - 4 - kurs talabalarini o'qitishga mo'ljallangan. Bozor iqtisodiyoti sharoitida «Boshqaruv va moliyaviy tahlil» fanini o'qitish buxgalteriya hisobi va audit, moliya va kredit sohalarida malakali mutaxassislarni tayyorlash bilan uzviy bog'liqdir. Dastur uch bo'limdan iborat. Unda boshqaruv va moliyaviy tahlilning mazmuni hamda investitsiya va tashqi iqtisodiy faoliyat tahlilining o'ziga xos xususiyatlari ifodalangan.

Данная учебная программа предназначена для подготовки студентов 3 - 4 - ых курсов высших учебных заведений экономического направления. В условиях рыночной экономики является объективной необходимостью подготовка высококвалифицированных кадров в области бухгалтерского учёта, аудита, финансов и кредитования. В этой связи преподавание предмета «Управленческий и финансовый анализ» играет большую роль в процессе подготовки вышеупомянутых кадров. Учебная программа состоит из трех частей. Она включает в себя вопросы сущности управленческого и финансового анализа, а также особенности анализа инвестиционной и внешней экономической деятельности предприятий.

The given educational program is intended for opening - up of the students 3rd and 4th year of higher educational establishments of an economical direction. In conditions of market economy is by objective necessity the opening - up of highly qualified staff in the field of the accounting count, audit, finance and crediting. In this connection teaching of a subject « the Administrative and financial analysis » plays a large role during opening - up of the above mentioned staff. The educational program consists of three parts. It includes problems of nature of the administrative and financial analysis and also features of the analysis of investment and external economical activity of firms.

1.SO'Z BOSHI

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotidagi tub o'zgarishlar malakali kadrlarga bo'lgan talabni yuzaga chiqarmoqda. Bu esa, o'z navbatida, biznes va boshqaruv sohasida band bo'lgan xodimlarni zamonaviy bilimlar bilan o'qitishni talab etmoqda. Mutaxassislik fanlari qatoriga kiruvchi ushbu fan talabalarni korxonalar faoliyatini tahlil etish va maqsadli boshqarishni muhim vositalari bilan tanishtiradi. Mazkur fan korxonalar iqtisodini boshqarish, xo'jalik jarayonlari, ularning samaradorligi va moliyaviy natijaviyligini baholash, xo'jalik - moliya faoliyatiga iqtisodiy tashxis qo'yishning usullari haqida bilim beradi.

O'qitishning maqsad va vazifalari, boshqa fanlar bilan bog'liqligi

«Boshqaruv va moliyaviy tahlil» fani firma, kompaniya, hissadorlik jamiyatlari va shu kabi turli mulk shaklidagi korxonalar faoliyatini o'rgatish maqsadida o'qitiladi. Bu fanning o'qitilishidan maqsad bo'lg'usi ish joylarida turli xil axborot manbalaridan foydalanib, korxonalarda bo'layotgan o'zgarishlarni o'z vaqtida tushunish va boshqaruv bo'yicha to'g'ri qarorlar qabul qilishdan iboratdir. Asosiy vazifalar bo'lib, firma va kompaniyalar faoliyatiga xolisona baho berishni o'rganish, yo'l qo'yilgan kamchiliklar, ichki imkoniyatlarni aniqlash va ilg'or tajribalarni ishlab chiqarishga tadbiiq etishdir.

«Boshqaruv va moliyaviy tahlil» fanini o'zlashtirishchda talabalar «Iqtisodiy nazariya», «Ehtimollar nazariyasi va matematik statistika», «Statistika», «Marketing va menejment asoslari», «Bank ishi», «Jamg'arma ishi», «Sug'urta», «Mikroiqtisodiyot», «Makroiqtisodiyot», «Audit», «Byudjet va byudjet tuzilishi», «Moliya», «Kichik biznes va tadbirkorlik», «Soliqlar va soliqqa tortish», «Pul, kredit, banklar», «Moliyaviy va boshqaruv xisobi», «Investitsiyani tashkil etish va moliyalashtirish», «Qimmatbaho qog'ozlar va fond birjasi» va shu kabi boshqa iqtisodiy fanlarni mukammal egallashlari lozim.

Fan bo'yicha talabalarning bilimiga, uquviga va ko'nikmasiga qo'yiladigan talablar

- boshqaruv va moliyaviy tahlilning muhim tamoyillari va qo'llaydigan uslublarini bo'lg'usi ish joylarida foydalanish;
- joriy, tezkor va istiqbolli tahlil turlarini iqtisodiy hodisa va jarayonlarni o'rganishda qo'llash;
- aniq firma va kompaniya faoliyatidagi jarayonlarni axborot manbalaridan foydalanib to'g'ri tushunish;

- korxonalarining moddiy, mehnat va moliyaviy resurslardan foydalanganlik darajasiga baho bera olish;
- ishlab chiqarish, davriy va moliyaviy faoliyat bilan bog'liq xarajatlarni o'rgana olish;
- mahsulotlar sotishdan, asosiy va umumxo'jalik faoliyatidan ko'rilgan moliyaviy natijalarni aniqlay bilish;
- moliyaviy ahvol va to'lov qobiliyatini o'rganib raqobatga chidamli bo'lishlik uchun amalga oshiriladigan tadbirlarni ko'rsata bilish;
- firma va kompaniyalarning iqtisodiy samaradorligini yaxshilash bo'yicha takliflar bera olish.

Amaliy, seminar va laboratoriya mashg'ulotlari bo'yicha bajariladigan ishlar hajmi

Oliy ta'limning davlat ta'lim standartida ushbu kursga 216 soat hajmda vaqt ajratilgan. Ularning 72 soati ma'ruza, 72 soati amaliy mashg'ulot va 72 soati mustaqil ta'lim hisoblanadi.

Auditoriya mashg'uloti turlarining soatlar hajmi (foizlarda): auditoriya mashg'ulotlari bo'yicha soatlarning 144 (100 %) soati auditoriya soatlariga 72 (33,3 %) soati mustaqil ta'lim soatlariga ajratilgan. Mustaqil ta'lim soatlari o'quv grafigi bo'yicha kafedra kunlarida tashkil etiladi.

Fan bo'yicha talabalar bilimni baholash tadbirlari

Fan bo'yicha talabalar bilimi reyting tizimi bo'yicha baholanadi. Umumiy o'quv grafigi bo'yicha ajratilgan soatlarning 70 foizi joriy va oraliq baholashga, 30 foizi yakuniy baholashga ajratiladi. Joriy baholash har bir amaliy mashg'ulotlarda o'rganilgan mavzular bo'yicha kichik testlar, firma va kompaniyalar misolida tuzilgan amaliy masalalarni echish natijalariga qarab amalga oshiriladi. Oraliq baholash esa mavzularni to'liq qamrab oluvchi tayanch iboralar va so'zlar asosida yozma ish olish natijasi bilan hal etiladi. Talabalarning davomati (20 foizgacha), faolligi (30 foizgacha), daftar tutishi (20 foizgacha) va yakuniy yozma ish (30 foizgacha) bo'yicha joriy va umumiy reyting baholari chiqariladi. Yakuniy baholash yozma ish yozish asosida tashkil etiladi va baholanadi.

Kompyuter, informatsion va boshqa zamonaviy o'qitish texnologiyalarini qo'llanilishi

Fanni o'zlashtirishda ilg'or pedagogik texnologiyaning tarkibiy qismlari bo'lmish: 1) fanning mazmunini ko'rsatuvchi ko'rgazmali albomlardan foydalanish; 2) tayanch iboralar va so'z lug'atlaridan yozma ishni tashkil etish; 3) "Buxgalteriya ish joyini avtomatlashtirish" dasturidan foydalanish; 4) "1S - Buxgalteriya" dasturidan foydalanish; 5) "Buxgalteriya hisobotini va korxonalar moliyaviy

ko'rsatkichlarini avtomatlashtirish", 6) Masofaviy o'qitishni tashkil etish kabi kompyuterda bajariladigan dasturlardan foydalaniladi.

Fanni o'qitishdagi yangi texnologiyalar

Fanni o'zlashtirishda ilg'or pedagogik texnologiyaning tarkibiy qismlari bo'lmish;

- - fanning mazmunini ko'rsatuvchi ko'rgazmali albomdan foydalanish;
- - firma va kompaniyalarning moliyaviy hisobot va biznes reja ma'lumotlariga asoslanib amaliy mashg'ulotlar o'tkazish;
- - tayanch iboralar va so'z lug'atlaridan iborat yozma ishni tashkil etish;
- - Buxgalter ish joyini avtomatlashtirish dasturidan foydalanish;
- - «1S Buxgalteriya» dasturidan foydalanish;
- - buxgalteriya hisobotini va korxonada moliyaviy ko'rsatkichlarini avtomatlashtirish va boshqa shu kabi kompyuterda bajariladigan dasturlardan foydalaniladi.

Fanni o'qitish semestrlari va uslubiy ko'rsatmalar

«Boshqaruv va moliyaviy tahlil» fani uchinchi kursning beshinchi va oltinchi semestrlarida o'qitiladi. Dastlab boshqaruv tahlilida: mahsulotlar ishlab chiqarish va sotish, ishlab chiqarish resurslari bilan ta'minlanganlik va ulardan foydalanganlik, mahsulotlar ishlab chiqarishning tannarxini tahlil etish o'rganiladi. So'ngra moliyaviy tahlilda: korxonaning moliyaviy holati va moliyaviy natijalari, xususiy kapital va pul oqimlari o'rganiladi. Fanni o'rganishning so'nggi bosqichida firma va kompaniyalarning tashqi iqtisodiy faoliyatini tahlil etishning uslublari o'rgatiladi. O'quv jarayoni reyting tizimi asosida tashkil qilinib, joriy baholash har bir amaliy mashg'ulotlarda o'rganilgan «Nazariy o'yin», «Miyaga hujum» va boshqa ilg'or uslublarni qo'llab aniqlanadi.

Umumiy o'quv ishlari turlari bo'yicha hajm

«Boshqaruv va moliyaviy tahlil» fanidan olingan nazariy bilimlar talabalarning malakaviy amaliyot o'tish jarayonida yanada mustahkamlanadi va kelgusida dolzarb boshqaruv masalalarining to'g'ri echimini topishga o'rgatadi.

2. FAN DASTURI

Ma'ruza mashg'ulotlarining mazmuni

1 - Bo'lim

Iqtisodiy tahlil nazariyasi

Iqtisodiy tahlilning mazmuni, predmeti va vazifalari

Iqtisodiy tahlil korxonalarining boshqarish, xo'jalik faoliyati natijalariga xolisona baho berish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkoniyatlarini aniqlash vositasi ekanligi. *Makroiqtisodiy tahlil, mikroiqtisodiy tahlil. Iqtisodiy tahlilning mazmuni.*

Boshqaruv va moliyaviy tahlil predmeti. Sotsial iqtisodiy samaradorlik, moliyaviy natijalar va ob'ektiv hamda sub'ektiv omillarni tahlil predmeti tarifida aks etishining zarurati.

Tahlilning asosiy vazifalari.

Tahlil turlari va shakllari

Moliyaviy va boshqaruv tahlilining mazmuni bo'yicha – global va lokal tahlil; zamon nuqtai - nazaridan – tezkor tahlil, joriy va istiqbolli tahlil; tahlildan foydalanuvchilar bo'yicha - ichki tahlil, tashqi tahlil; o'rganilayotgan ob'ektni qamrab olish darajasi bo'yicha – batafsil tahlil va tanlab o'tkazilgan tahlillarga bo'linishi. *Tahlil shakllari: kompleks tahlil, omilli tahlil, funktsional qiymat tahlili, marjinal tahlil, loyiha tahlili, moliyaviy tahlil, boshqaruv tahlili va h.k.*

Tahlil tamoyillari.

Boshqaruv va moliyaviy tahlilning «Iqtisodiy nazariya», «Buxgalteriya hisobi», «Statistika», «Audit», «Menejment» kabi iqtisodiy fanlar bilan aloqadorligi.

Iqtisodiy tahlil metodologiyasi va unda qo'llaniladigan usullar

Boshqaruv va moliyaviy tahlil metodi va metodologiyasining bir - biridan farqlanishi. O'rganilayotgan ob'ektga dialektika nuqtai nazaridan yondashish. *O'rganilayotgan ob'ektga sistemali, uzluksizlikni ta'minlagan holda yondashish.*

Induktsiya va deduktsiya metodlari. Analiz va sintez.

Iqtisodiy tahlilda taqqoslash usulining qo'llanilishi va uning shartlari. Guruhlashtirish usuli va uning qo'llanilishi. *Balansli bog'lanish usuli. Zanjirli almashtirish usuli, nisbiy miqdorlardan foydalanish usullaridan tahlilda foydalanish shartlari.*

Tahlilning iqtisodiy - matematik usullari: korrelyatsiya va regressiya tahlili, nazariy o'yin usuli, chiziqli programmashtirish, integral usuli. Bu usullarni iqtisodiy tahlilida qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari.

Analitik ishni tashkil etish va uning axborot bazasi (tayanchi)

Iqtisodiy tahlilni tashkil etish printsiplari:

A) tahlil qiluvchilar o'rtasida majburiyatlarni taqsimlash;

B) iqtisodiy jarayonlarni tejamli va samarali bo'lishini ta'minlash;

V) har bir ijrochi uchun minimum darajada analitik jadvallarni tayyorlash, ko'rsatma, tahlil etish uslublari bo'yicha qo'llanmalar bilan ta'minlash.

Iqtisodiy tahlilni amalga oshirish bosqichlari.

Tahlil natijalarini rasmiylashtirish.

Tahlilda jadvallar, chizmalar, diagrammalardan foydalanishning afzalliklari.

Tahlilda foydalaniladigan axborot manbalarining reja, hisob va hisobotda ifodalanadigan ma'lumotlar, qo'shimcha ma'lumotlarga bo'linishi.

Tahlil natijalarini to'liq hajmga ega bo'lishi uchun qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanish zarurligi.

Maxsus hujjatlar, xo'jalik - huquqqa oid hujjatlar, ilmiy - texnika ma'lumotlari, korxonalar mehnat a'zolarining umumiy yig'ilishi qarorlari, internet, radio, televidenie, gazeta va jurnal materiallari, texnika va texnologiyaga oid hujjatlar, manbalar va boshqa ma'lumotlardan tahlilda foydalanish.

Ma'lumotlarning hisobotda aniq ifodalanganligini tekshirish usullari. Tahlil manbalariga qo'yiladigan shartlar. Iqtisodiy tahlilning amaliyligi va tezkorligini oshirish muammolari. Bu muammolarni hal etishda iqtisodiy ma'lumotlarni to'plash va ularga ishlov berish, analitik hisob - kitoblarni amalga oshirishni kompyuterlash. Ma'lumotlar bankini tashkil etish.

2 - Bo'lim

Boshqaruv tahlili

Korxonalar mahsuloti va xizmatiga bo'lgan talab va taklifni tahlili

Korxonaning marketing faoliyatini tahlil etishning ahamiyati va tahlil vazifalari. Korxonalar mahsuloti va xizmatiga bo'lgan talab va taklifni tahlil etish uslublari. *Talab va taklifga ta'sir etuvchi omillar: mahsulot bahosi va uning sifati, xarid etuvchilarning daromadi, o'zaro almashadigan tovarlar bahosi, bozorni tovarlar bilan to'yinganligi va h.k.*

Iste'mol tovarlarini iste'molchi tomonidan xarid etilmaganlik sabablari: tashqi va ichki sabablar.

Iste'mol tovarlari va xizmatlar bozorini tahlil etish uslublari. Raqobat darajasi va ularning tahlili. Narx - navo siyosati, ular to'g'risida tushuncha va tahlil vazifasi. *Narx - navoni tashkil topishi va ularning turlari. Raqobat darajasi ko'rsatkichlari va ularni aniqlovchi omillar.*

Mahsulot ishlab chiqarish hajmining tahlili

Bozor iqtisodiyoti sharoitida mahsulot ishlab chiqarish hajmini tahlil etishning ahamiyati, vazifalari va unda foydalanadigan manbalar. *Mahsulot hajmini ifodalaydigan ko'rsatkichlar tizimi. Qiymat, natura, shartli natura ko'rsatkichlarining mahsulot hajmini aniqlashda qo'llanilishi.* Mahsulot hajmi o'sish sur'atining tahlili. Ishlab chiqarish va sotish hajmlarining bir - biriga bog'liqligi. Mahsulot hajmini aniqlashda xo'jalik shartnomasining tutgan o'rni. Mahsulot assortimentini tahlil etish uslubi. *Mahsulot tarkibidagi o'zgarishning uning qiymat shakliga ta'sirini hisoblash uslubi.* Mahsulot tarkibini o'zgarish sabablari.

Mahsulot ishlab chiqarish maromiyligini tahlil etish uslubi Maromiyligni aniqlashda to'g'ri va egri ko'rsatkichlarning qo'llanilishi.

Maromiylilik koeffitsientini aniqlash tartibi. Maromiylikning buzilish sabablari va uning oqibatlari. Bozorni xilma - xil tovarlar bilan to'ldirishda kichik, o'rta korxonalar va tadbirkorlik faoliyatining tutgan o'rni va ahamiyati.

Mahsulot ishlab chiqarish hajmiga ta'sir etuvchi omillarni turkumlarga ajratish.

Mahsulot (ish, xizmat)lar sotish va ularning o'zgarishiga ta'sir etuvchi omillar tahlili

Bozor iqtisodiyoti sharoitida sotish hajmini tahlil etishning ahamiyati va vazifalari. Mahsulot sotish hajmi dinamikasining tahlili. *Sotish hajmining o'rtacha yillik o'sish darajasini hisoblash tartibi. Mahsulot sotish hajmiga ta'sir etuvchi omillar va ularning tahlili.*

Sotish bo'yicha shartnoma majburiyatlari bajarilishining tahlili. Shartnoma majburiyatlarning bajarilmaslik sabablari va uning korxonaga iqtisodiyotiga ta'siri. Sotish hajmi, o'rtacha narx, sotishdan keladigan tushum va foyda miqdorlarining xarid bozoriga bog'liqligi.

Mahsulot sifatini tahlil etish uslubi. Sotilgan mahsulot sifatini ifodalovchi umumiy ko'rsatkichlar tizimi. Sifatni ifodalovchi yakka va egri ko'rsatkichlar. Mahsulotning raqobat - bardoshligi tahlili. Brakdan ko'riladigan yo'qotishlar. Tuzatib bo'ladigan va tuzatib bo'lmaydigan brakning mahsulot hajmiga ta'sirini hisoblash tartibi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida mahsulot reklamatsiyasi, butligi(komplekt) ga e'tiborni kuchaytirishning zarurligi.

Mahsulot sotish hajmini oshirish imkoniyatlarini hisoblash va jamlash.

Mehnat resurslari bilan ta'minlanganlik, mehnat unumdorligi va ularning mahsulot hajmiga ta'sirining tahlili

Korxonaning mehnat resurslari bilan ta'minlanishi va ulardan samarali foydalanish ko'rsatkichlarining mahsulot hajmi, tannarxi va moliyaviy natijalarda o'z aksini topishi. O'zbekiston Respublikasi mehnat resurslarining tarkibi va o'sish sur'atlarining o'ziga xos xususiyatlari. *Mehnat resurslari tahliliniing vazifalari.* Korxonaning ishchi kuchi bilan ta'minlanganligi, uning tarkibi va harakati. Kadrlar tayyorlash va ularni malaka darajasining tahlili. *Kadrlar qo'nimsizligining tahlili.* *Ish vaqtidan foydalanish tahlili.* Ish vaqtidan to'liq foydalanmaslik, ish vaqtini yo'qotish sabablari va ularning mahsulot hajmiga ta'sirini aniqlash tartibi.

Mehnat unumdorlik ko'rsatkichlari va uning dinamikasi tahlili. Bir xodimga to'g'ri keladigan o'rtacha yillik mahsulotga ta'sir etuvchi omillarni hisoblash tartibi va uslubi. *Ishchining bir soatlik ish unumining o'zgarish sabablari.* *Mehnat sig'imi o'zgarishining mehnat unumdorlik ko'rsatkichiga ta'sirini aniqlash tartibi.* Ish vaqtidan unumli foydalanish va mehnat unumdorligini o'sishi hisobiga mahsulot hajmini oshirish imkoniyatlarini aniqlash.

Korxonani moddiy resurslar bilan ta'minlanishi va ulardan samarali foydalanishning tahlili

Moddiy resurslarning ishlab chiqarishda tutgan o'rni va ulardan samarali foydalanishning ahamiyati. Tahlil vazifalari. Korxonaning moddiy resurslar bilan ta'minlanishini tahlil etish uslubi. *Xom ashyo, yoqilg'i materiallari zaxira holatining tahlili.* *Optimal buyurtma va zaxira partiyalarini aniqlash tartibi.*

Moddiy resurslar (xom - ashyo, yoqilg'i va h.k.) dan samarali foydalanishni ifodalovchi ko'rsatkichlar tizimi. *Mahsulot material sig'imi va uning o'zgarishiga ta'sir etuvchi omillarni hisoblash uslubi.*

Materiallardan samarali foydalanish ko'rsatkichi – materiallar xarajatini har so'miga to'g'ri keladigan foyda miqdorining o'zgarishiga material qaytimi, jami ishlab chiqarishda sotilgan mahsulot ulushi va rentabellik darajasi o'zgarishining ta'sirini hisoblash usuli. *Sarf me'yorlari va material bahosining o'zgarish sabablari.* *Ikkilamchi resurslardan foydalanishning afzalliklari.* Material resurslardan unumli foydalanish, zaxira ortiqchaligini kamaytirish va material sig'imini pasaytirish evaziga mahsulot hajmini oshirish imkoniyatlarini hisoblash.

Sanoat mahsuloti ishlab chiqarish tannarxining tahlili

Korxonalar xarajatlarini tahlil etishning ahamiyati, vazifasi va axborot manbai. Korxonalar xarajatlarini turkumlash. Mahsulotning ishlab chiqarish tannarxiga kiritiladigan xarajatlar tahlili, bevosita va bilvosita moddiy, mehnat xarajatlari va boshqa ishlab chiqarish tannarxiga kiritiladigan xarajatlarning tahlili. *«O'zgarmas» va «O'zgaruvchan» xarajatlar tahlili. Xarajatlarning iqtisodiy mazmuni va tarkibiy qismlari tahlili.* 1 so'mlik mahsulot uchun qilingan ishlab chiqarish xarajatlari tahlili. Ishlab chiqarish moddiy xarajatlar tahlili, ishlab chiqarish xususiyatiga ega bo'lgan mehnat haqi xarajatlari va ijtimoiy sug'urtaga ajratma xarajatlarning tahlili. Asosiy fondlar va ishlab chiqarish ahamiyatiga ega bo'lgan nomoddiy aktivlar amortizatsiyasining tahlili. Materiallar, yoqilgi va energiya uchun qilingan xarajatlar tahlili. *Ish haqi xarajatlari tahlili. Ishchilar va boshqa toifadagi xodimlarning ish haqi fondiga ta'sir etuvchi omillarning tahlili. Mehnat unumdorligi o'sishi bilan o'rtacha ish haqi o'rtasidagi nisbatning tahlili va ularning mahsulot tannarxiga ta'sirini hisoblash.* Ishlab chiqarish yo'nalishidagi boshqa turdagi xarajatlar tahlili. Ayrim mahsulot turlari ishlab chiqarish tannarxining tahlili. *Mahsulot tannarxini pasaytirish bo'yicha aniqlangan imkoniyatlar (rezerv)ni umumlashtirish.*

Davriy xarajatlarning tahlili

Tahlilning mazmuni, vazifalari va manbalari. Boshqaruv xarajatlari tahlili, mahsulotlarni sotish xarajatlarning tahlili va *boshqa operatsion xarajatlar tahlili.* Sotish bilan bog'liq bo'lgan mehnatga haq to'lash xarajatlari va ijtimoiy sug'urtaga bo'lgan xarajatlarning tahlili. Savdo ehtiyojlari uchun foydalaniladigan binolar, inshootlar va xonalarni ijaraga olish, saqlash va tuzatish xarajatlari, asosiy vositalar va nomoddiy aktivlar amortizatsiyasi xarajatlari tahlili. *Tovarlarni saqlash, o'rash - joylash va savdo reklamasi xarajatlari tahlili. Ma'muriy xarajatlar: boshqaruv xodimlariga tegishli bo'lgan mehnatga haq to'lash va ijtimoiy sug'urtaga ajratma xarajatlar, engil avtotransportiga va xizmat mikroavtobuslarini saqlash, yollash va ijaraga olish xarajatlari, xizmat safarlari va vakillik xarajatlari tahlili.* Boshqa operatsion xarajatlar: kadrlar tayyorlash, maslahat, axborot xizmat va auditorlik xizmatlariga haq to'lash, salomatlikni muhofaza qilish va xodimlarning dam olishi bilan bog'liq xarajatlar, kompensatsiya va rag'batlantirish tusidagi to'lov xarajatlari, zararlar, jarimalar, penyalari bo'yicha xarajatlar tahlili. Davr xarajatlari pasaytirish imkoniyatlarini hisoblash.

3 - bo'lim

Moliyaviy tahlil

Korxonalar moliyaviy holati tahlili

Tahlilning mazmuni va vazifalari. Buxgalteriya balansi va uning tahlilda qo'llanilishi. Balans aktiv qismi tahlili. Balans passiv qismi tahlili. *O'z oborot mablag'lari bilan ta'minlanganlik va uning o'zgarish sabablari tahlili. Korxonaga to'lov qobiliyati tahlili. Korxonaga moliyaviy barqarorligi tahlili. Bank mijozining kreditga layoqatliligi tahlili. Balans likvidligi tahlili. Joriy va istiqbolli likvidlik koeffitsientlari tahlili. Oborot mablag'lar aylanishi tahlili. Mablag'lar aylanishining umumiy va alohida (yakka) ko'rsatkichlari tizimi. Korxonaga moliyaviy holati tahlilining natijalarini umumlashtirish va moliyaviy sog'lomlashtirish yo'llarini belgilash. Korxonaga moliyaviy va iqtisodiy holatiga umumiy baho berish.*

Moliyaviy natijalar tahlili

Moliyaviy natijalar tahlilining mazmuni, vazifalari va manbalari. Moliyaviy natijalarning shakllanishi, yillik sof foyda va uning tarkibining tahlili. Mahsulot sotishdan ko'rilgan yalpi foyda, uning o'zgarishiga sotishdan olingan sof tushum va sotilgan mahsulotlarning ishlab chiqarish tannarxi o'zgarishi hamda boshqa omillar ta'sirining tahlili. *Asosiy faoliyatdan ko'rilgan foyda va chiqimlar tahlili. Asosiy ishlab chiqarish faoliyatidan olingan boshqa daromadlar: undirilgan yoki e'tirof etilgan jarima, penya va shtraflar, asosiy fondlar va boshqa mol - mulklarni sotishdan olingan daromadlar, kreditorlik va deponent qarzlarni hisobdan chiqarishdan olinadigan daromadlar, tovar - moddiy boyliklarni qayta baholanishidan va davlat subsidiyalaridan vujudga keladigan daromadlar, xolisonga moliyaviy yordam va boshqa operatsion daromadlar tahlili. Umumxo'jalik faoliyatining moliyaviy natijalari tahlili. Moliyaviy faoliyatdan olingan daromadlar: olingan royaltlar va sarmoya transferti, boshqa xo'jalik yurituvchi sub'ektlar faoliyatida ulushli qatnashish evaziga olingan daromadlar, aksiyalar bo'yicha dividendlar va obligatsiyalar, qimmatli qog'ozlar bo'yicha daromadlar, lizing to'lovlarining daromadlari, valyuta operatsiyalari bo'yicha daromadlar, sarflangan mablag'larni qayta baholanishidan olingan daromadlar tahlili. Soliq to'langunga qadar foyda va foydaning ishlatilishi tahlili. Byudjetga to'lovlar va boshqa ajratmalarning tahlili. Rentabellik darajalari tahlili. Rentabellikka ta'sir etuvchi omillar tahlili. Foyda va rentabellikni oshirish imkoniyatlarini aniqlash.*

Debitorlik va kreditorlik qarzlari tahlili

Tahlil vazifasi va manbasi. Debitorlik qarzlari tarkibi, muddatlari va ularni undirilish holatining tahlili. Kreditorlik qarzlari tarkibi, muddatlari va ularning

qaytarilish holatining tahlili. Debitorlik va kreditorlik qarzlari balansining tahlili. *Muddati o'tgan debitorlik va kreditorlik qarzlari tahlili. Debitorlik va kreditorlik qarzlari aylanuvchanligi tahlili. Qarzlarni kamaytirish imkoniyatlari.*

Asosiy vositalar holati va ulardan foydalanishning tahlili

Tahlilning mazmuni, vazifasi va manbai. Asosiy vositalar tarkibi, tuzilishi va dinamikasining tahlili. *Asosiy vositalar texnik holatining tahlili. Asosiy vositalar bilan ta'minlanganlik va qurollanganlik darajasi tahlili. Asosiy vositalardan samarali foydalanish ko'rsatkichlarining tahlili. Asosiy vositalardan foydalanishning mahsulot ishlab chiqarish hajmiga ta'sirining omilli tahlili. Mashina va jihozlardan vaqt va quvvat bo'yicha foydalanishning tahlili. Asosiy vositalardan foydalanish samaradorligini oshirish imkoniyatlarini aniqlash.*

Pul oqimlari (harakatini) tahlili

Pul oqimlari tahlilining mazmuni, vazifalari va manbalari. Umumiy pul oqimi (harakati)ning tahlili. *Xo'jalik faoliyatida pul mablag'lari harakatining tahlili: xaridorlardan kelib tushgan pul mablag'lari, mol etkazib beruvchilarga to'langan pul mablag'lari, xodimlarga va xodimlar nomidan to'langan pul mablag'larining tahlili. Investitsiya foydasi va moliyaviy xizmat ko'rsatishdan ko'riladigan pul oqimining tahlili. Olingan va to'langan foizlar, olingan va to'langan dividendlar tahlili. Soliqlanishdagi pul mablag'lar sarfining tahlili. Investitsiya faoliyatidagi pul mablag'lari tahlili: nomoddiy aktivlar, uzoq muddatli moddiy aktivlarni sotib olish va sotish, xarid qilingan uzoq va qisqa muddatli qo'yilmalar bo'yicha pul mablag'lari tahlili. Moliyaviy faoliyatdagi pul oqimining tahlili: Aktsiya chiqarishdan kapitalga tushum, uzoq va qisqa muddatli qarzlarning undirilishi, ijara majburiyatlari bo'yicha tushum va to'lovlar tahlili. Valyuta mablag'lari harakatini tahlili. Pul mablag'lari harakatining tezlashtirish imkoniyatlarini aniqlash.*

Xususiy kapitalning tahlili

Tahlilning mazmuni, vazifalari va manbalari. Xususiy kapitalning tarkibi: ustav kapitali, qo'shilgan kapital, rezerv kapitali, taqsimlanmagan foyda, xususiy kapital bilan qoplanmagan zararlarning tahlili. *Xususiy kapitalning o'zgarish sabablari tahlili. Xususiy (hissador) kapitalining o'sishi, qimmatbaho qog'ozlar emissiyasi, asosiy vositalarning qayta baholanishi, rezerv uchun ajratma, joriy yil foyda yoki zarari, olingan dividendlar tahlili. Hisobot davri oxirida ustav kapitaliga qo'shilgan*

badallar, chiqarilgan oddiy va imtiyozli aktsiyalar, muomaladagi aktsiyalar harakati tahlili. *Xususiy kapitalni ko'paytirish imkoniyatlarini aniqlash.*

4 - bo'lim

Korxonaning ayrim faoliyat turlari tahlilining o'ziga xos xususiyatlari

Korxonaning investitsiya faoliyati tahlili

Tahlilning mazmuni, vazifasi va manbalari. Ishlab chiqarish investitsiyasining tahlili. *Moliyaviy investitsiyalar tahlili. Investitsiyalar tarkibi va dinamikasining tahlili. Xorijiy investitsiyalarni jalb qilinganligi va uning samaradorligi tahlili. Investitsiyalar iqtisodiy samaradorligini baholash.*

Korxonada tashqi iqtisodiy faoliyatining tahlili

Tashqi iqtisodiy faoliyat tahlilining mohiyati va mazmuni. Eksport faoliyatining tahlili. *Eksport faoliyati bilan bog'liq xarajatlar va moliyaviy natijalarning tahlili. Import faoliyatining tahlili. Import faoliyati bilan bog'liq moliyaviy natijalar tahlili. Tashqi iqtisodiy faoliyat bo'yicha moliyaviy natijalarning tahlili.*

3. AMALIY MASHG'ULOTLAR MAVZULARI RO'YXATI

1 - Bo'lim

Iqtisodiy tahlil nazariyasi

Iqtisodiy tahlilning mazmuni, predmeti va vazifalari

Iqtisodiy tahlil korxonalarining boshqarish, xo'jalik faoliyati natijalariga xolisona baho berish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkoniyatlarini aniqlash vositasi ekanligi. Makroiqtisodiy tahlil, mikroiqtisodiy tahlil.* Iqtisodiy tahlilning mazmuni.*

Boshqaruv va moliyaviy tahlil predmeti. Sotsial iqtisodiy samaradorlik, moliyaviy natijalar va ob'ektiv hamda sub'ektiv omillarni tahlil predmeti tarifida aks etishining zarurati.

Tahlilning asosiy vazifalari.

Tahlil turlari va shakllari.*

Boshqaruv va moliyaviy tahlilni mazmuni bo'yicha – global va lokal tahlil; zamon nuqtai nazaridan – tezkor tahlil, joriy va istiqbol tahlil; tahlildan foydalanuvchilar bo'yicha - ichki tahlil, tashqi tahlil; o'rganilayotgan ob'ektning qamrab olish darajasi bo'yicha – batafsil tahlil va tanlab o'tkazilgan tahlillarga bo'linishi. Tahlil shakllari: kompleks tahlil, omilli tahlil, funktsional qiymat tahlili, marjinal tahlil, loyiha tahlili, moliyaviy tahlil, boshqaruv tahlili va h.k.*

Tahlil tamoyillari.

Boshqaruv va moliyaviy tahlilni «Iqtisodiy nazariya», «Buxgalteriya hisobi», «Statistika», «Audit», «Menejment» kabi iqtisodiy fanlar bilan aloqadorligi.

Iqtisodiy tahlilning metodologiyasi va unda qo'llaniladigan usullari

Boshqaruv va moliyaviy tahlilning metodi va metodologiyasini bir - biridan farqlanishi. O'rganilayotgan ob'ektga dialektika nuqtai nazaridan yondashish. O'rganilayotgan ob'ektga sistemali, uzluksizlikni ta'minlangan holda yondashish.*

Induktsiya va deduktsiya metodlari. Analiz va sintez.

Iqtisodiy tahlilda taqqoslash usulining qo'llanilishi va uning shartlari. Guruhlashtirish usuli va uning qo'llanilishi. Balansli bog'lanish usuli.* Zanjirli almashtirish usuli, nisbiy miqdorlardan foydalanish usullaridan tahlilda foydalanish shartlari.*

Tahlilning iqtisodiy - matematik usullari: korrelyatsiya va regressiya tahlili, nazariy o'yin usuli, chiziqli programmashtirish, integral usuli. Bu usullarni iqtisodiy tahlilda qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari.

Analitik ishni tashkil etish va uning axborot bazasi (tayanchi)

Iqtisodiy tahlilni tashkil etishning printsiplari:

A) tahlil qiluvchilar o'rtasida majburiyatlarni taqsimlash;

B) iqtisodiy jarayonlarni tejamli va samarali bo'lishini ta'minlash;

V) har bir ijrochi uchun minimum darajada analitik jadvallarni tayyorlash, ko'rsatma, tahlil etish uslublari bo'yicha qo'llanmalar bilan ta'minlash.

Iqtisodiy tahlilni amalga oshirish bosqichlari.*

Tahlil natijalarini rasmiylashtirish.*

Tahlilda jadvallar, chizmalar, diagrammalardan foydalanishning afzalliklari.

Tahlilda foydalaniladigan axborot manbalarini reja, hisob va hisobotda ifodalanadigan ma'lumotlar, qo'shimcha ma'lumotlarga bo'linishi.

Tahlil natijalarini to'liq hajmga ega bo'lishi uchun qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishning zarurligi.

Maxsus hujjatlar, xo'jalik - huquqqa oid hujjatlar, ilmiy - texnika ma'lumotlari, korxonalar mehnat a'zolarining umumiy yig'ilishi qarorlari, internet, radio, televidenie, gazeta va jurnal materiallari, texnika va texnologiyaga oid hujjatlar, manbalar va boshqa ma'lumotlardan tahlilda foydalanish.*

Ma'lumotlarni hisobotda aniq ifodalanganligini tekshirish usullari. Tahlil manbalariga qo'yiladigan shartlar. Iqtisodiy tahlilni amaliyligi va tezkorligini oshirish muammolari. Bu muammolarni hal etishda iqtisodiy ma'lumotlarni to'plash va ularga ishlov berish, analitik hisob - kitoblarni amalga oshirishni kompyuterlash. Ma'lumotlar bankini tashkil etish.

2 - Bo'lim

Boshqaruv tahlili

Korxonada mahsulot va xizmatga bo'lgan talab va taklifni tahlili

Korxonaning marketing faoliyatini tahlil etishning ahamiyati va tahlil vazifalari. Korxonada mahsulot va xizmatga bo'lgan talab va taklifni tahlil etish uslublari. Talab va taklifga ta'sir etuvchi omillar: mahsulot bahosi va uning sifati, xarid etuvchilarning daromadi, o'zaro almashadigan tovarlar bahosi, bozorni tovarlar bilan to'yimlilik va h.k.*

Iste'mol tovarlarini iste'molchi tomonidan xarid etilmaganlik sabablari: tashqi va ichki sabablar.

Iste'mol tovarlari va xizmatlar bozorini tahlil etish uslublari. Raqobat darajasi va ularni tahlili. Narx - navo siyosati, ular to'g'risida tushuncha va tahlil vazifasi. Narx - navoni tashkil topishi va ularni turlari.* Raqobat darajasi ko'rsatkichlari va ularni aniqlovchi omillar.*

Mahsulot ishlab chiqarish hajmining tahlili

Bozor iqtisodiyoti sharoitida mahsulot ishlab chiqarish hajmini tahlil etishning ahamiyati, vazifalari va unda foydalaniladigan manbalar. Mahsulot hajmini ifodalaydigan ko'rsatkichlarning sistemasi.* Qiymat, natura, shartli - natura ko'rsatkichlarni mahsulot hajmini aniqlashda qo'llanilishi.* Mahsulot hajmining o'sish sur'atini tahlili.* Ishlab chiqarish va sotish hajmlarining bir - biriga bog'liqligi. Mahsulot hajmini aniqlashda xo'jalik bitimidagi shartnomaning tutgan o'rnini. Mahsulot assortimentini tahlil etish uslubi. Mahsulot tarkibidagi strukturaning o'zgarishini uning qiymat shakliga ta'sirini hisoblash uslubi.* Strukturani o'zgarish sabablari.*

Mahsulot ishlab chiqarish maromiyligini tahlil etish uslubi, Maromiylikni aniqlashda to'g'ri va egri ko'rsatkichlarning qo'llanilishi.

Maromiylik koeffitsientini aniqlash tartibi.* Maromiylikning buzilish sabablari va uning oqibatlari. Bozorni xilma - xil tovarlar bilan to'ldirishda kichik, o'rta korxonalar va tadbirkorlik faoliyatining tutgan o'rnini va ahamiyati.

Mahsulot ishlab chiqarish hajmiga ta'sir etuvchi omillarni turkumlarga ajratish.*

Mahsulot (ish, xizmat)lar sotish va ularning o'zgarishiga ta'sir etuvchi omillar tahlili

Bozor iqtisodiyoti sharoitida sotish hajmini tahlil etishning ahamiyati va vazifalari. Mahsulot sotish hajmi dinamikasining tahlili. Sotish hajmini o'rtacha

yillik o'sish darajasini hisoblash tartibi.* Mahsulot sotish hajmiga ta'sir etuvchi omillar va ularni tahlili.*

Sotish bo'yicha shartnoma majburiyatlarining bajarilishi tahlili. Shartnoma majburiyatlarining bajarilmaslik sabablari va uning korxonaga iqtisodiyotiga ta'siri. Sotish hajmi, o'rtacha narx, sotishdan keladigan tushum va foyda miqdorlarining xarid bozoriga bog'liqligi.

Mahsulot sifatining tahlil etish uslubi.* Sotilgan mahsulot sifatini ifodalovchi umumiy ko'rsatkichlar sistemasi.* Sifatni ifodalovchi yakka va egri ko'rsatkichlar. Mahsulotni raqobatga bardoshliligi tahlili. Brakdan ko'riladigan yo'qotishlar. Tuzatib bo'ladigan va tuzatib bo'lmaydigan brakni mahsulot hajmiga ta'sirini hisoblash tartibi.

Mahsulot reklamatsiyasi, butligi(komplekt) ga e'tiborni kuchaytirishning bozor iqtisodiyoti sharoitida zarurligi.

Mahsulot sotish hajmini oshirish imkoniyatlarini hisoblash va jamlash.*

Mehnat resurslari bilan ta'minlanganlik, mehnat unumdorligi va ularning mahsulot hajmiga ta'sirining tahlili

Korxonani mehnat resurslari bilan ta'minlanishi va ulardan samarali foydalanish ko'rsatkichlari natijalarini mahsulot hajmi, tannarxi va moliyaviy natijalarda o'z aksini topishi. O'zbekiston Respublikasi mehnat resurslarni tarkibi va o'sish sur'atlarini o'ziga xos xususiyatlari. Mehnat resurslari tahlilining vazifalari.* Korxonani ishchi kuchi bilan ta'minlanganligi, uni tarkibi va harakati.* Kadrlar tayyorlash va ularni malaka darajasining tahlili. Kadrlar qo'nimsizligini tahlili. Ishchilarni ish vaqtidan foydalanishini tahlili.* Ish vaqtidan to'liq foydalanmaslik, ish vaqtini yo'qotish sabablari va ularni mahsulot hajmiga ta'sirini aniqlash tartibi.

Mehnat unumdorlik ko'rsatkichlari va ular dinamikasini tahlili. Bir xodimga to'g'ri keladigan o'rtacha yillik mahsulotga ta'sir etuvchi omillarni hisoblash tartibi. Bir ishchiga to'g'ri keladigan o'rtacha yillik mahsulotga ta'sir etuvchi omillarni hisoblash uslubi. Ishchining bir soatlik ish unumini o'zgarish sabablari.* Mehnat sig'imining o'zgarishi mehnat unumdorlik ko'rsatkichiga ta'sirini aniqlash tartibi.* Ish vaqtidan unumli foydalanish va mehnat unumdorligining o'sishi hisobiga mahsulot hajmini oshirish imkoniyatlarini aniqlash.

Korxonani moddiy resurslar bilan ta'minlanishi va ulardan samarali foydalanishni tahlili

Moddiy resurslarning ishlab chiqarishda tutgan o'rnini va ulardan samarali foydalanishning ahamiyati. Tahlil vazifalari. Korxonaning moddiy resurslar bilan ta'minlanishini tahlil etish uslubi. Xom ashyo, yoqilg'i materiallarini zaxira holatini tahlili.* Optimal buyurtma va zaxira partiyalarini aniqlash tartibi.*

Moddiy resurslar (xom ashyo, yoqilg'i va h.k.) dan samarali foydalanishni ifodalovchi ko'rsatkichlar tizimi. Mahsulot material sig'imi va uning o'zgarishiga ta'sir etuvchi omillarni hisoblash uslubi.*

Materiallardan samarali foydalanish ko'rsatkichi – materiallar xarajatini har 1 so'miga to'g'ri keladigan foyda miqdorini o'zgarishiga material qaytimi, jami ishlab chiqarishda sotilgan mahsulot ulushi va sotishdan ko'rilgan rentabellik darajasini o'zgarishini ta'sirini hisoblash usuli. Sarf me'yori va material bahosini o'zgarish sabablari.* Ikkilamchi resurslardan foydalanishning afzalliklari.* Material resurslardan unumli foydalanish, zaxira ortiqchaligini kamaytirish va material sig'imini pasaytirish evaziga mahsulot hajmini oshirish imkoniyatlarini hisoblash.

Sanoat mahsuloti ishlab chiqarish tannarxining tahlili

Korxonani xarajatlarini tahlil etishning ahamiyati, vazifasi va axborot manbai. Korxonani xarajatlarini turkumlash. Mahsulotning ishlab chiqarish tannarxiga kiritiladigan xarajatlar tahlili, bevosita va bilvosita moddiy xarajatlar, bevosita va bilvosita mehnat xarajatlari va boshqa ishlab chiqarish tannarxiga kiritiladigan xarajatlarning tahlili. «O'zgarmas» va «O'zgaruvchan» xarajatlar tahlili.* Xarajatlarning iqtisodiy mazmuniga va elementlari bo'yicha tahlili.* 1 so'mlik mahsulot uchun qilingan ishlab chiqarish xarajatlarining tahlili.* Ishlab chiqarish moddiy xarajatlari tahlili, ishlab chiqarish xususiyatiga ega bo'lgan mehnat haqi xarajatlari va ijtimoiy sug'urtaga ajratma xarajatlarining tahlili, asosiy fondlar va ishlab chiqarish ahamiyatiga ega bo'lgan nomoddiy aktivlar amortizatsiyasi tahlili. Materiallar, yoqilg'i va energiya uchun qilingan xarajatlar tahlili. Ish haqi xarajatlarining tahlili.* Ishchilar va boshqa toifadagi xodimlarning ish haqi fondiga ta'sir etuvchi omillarni tahlili.* Mehnat unumdorligining o'sishi bilan o'rtacha ish haqi o'rtasidagi nisbatni tahlili va ularning mahsulot tannarxiga ta'sirini hisoblash.* Ishlab chiqarish yo'nalishidagi boshqa turdagi xarajatlar tahlili. Ayrim mahsulot turlarining ishlab chiqarish tannarxini tahlili. Mahsulot tannarxini pasaytirish bo'yicha aniqlangan imkoniyatlar (rezerv)ni umumlashtirish.*

Davriy xarajatlar tahlili

Tahlilning mazmuni, vazifalari va manbalari. Boshqaruv xarajatlari tahlili, mahsulotlarni sotish xarajatlarining tahlili va boshqa operatsion xarajatlar tahlili.* Sotish bilan bog'liq bo'lgan mehnatga haq to'lash xarajatlari va ijtimoiy sug'urtaga

bo'lgan xarajatlarning tahlili, savdo ehtiyojlari uchun foydalaniladigan binolar, inshootlar va xonalarni ijaraga olish, saqlash va tuzatish xarajatlari, asosiy vositalar va nomoddiy aktivlar amortizatsiyasi xarajatlarining tahlili. Tovarlarni saqlash, o'rash - joylash va savdo reklamasi xarajatlarining tahlili.* Ma'muriy xarajatlar: boshqaruv xodimlariga tegishli bo'lgan mehnatga haq to'lash va ijtimoiy sug'urtaga ajratma xarajatlar, engil avtotransportga va xizmat mikroavtobuslarini saqlash, yollash va ijaraga olish xarajatlari, xizmat safarlari va vakillik xarajatlarini tahlili.* Boshqa operatsion xarajatlar: kadrlar tayyorlash, maslahat va axborot xizmatlariga haq to'lash, auditorlik xizmatlariga haq to'lash, salomatlikni muhofaza qilish va xodimlarning dam olishi bilan bog'liq xarajatlar, kompensatsiya va rag'batlantirish tusidagi to'lov xarajatlar, zararlar, jarimalar, penyalar bo'yicha xarajatlar tahlili.* Davr xarajatlarini pasaytirish imkoniyatlarini hisoblash.

3 - bo'lim

Moliyaviy tahlil

Korxonada moliyaviy holatining tahlili

Tahlilning mazmuni va vazifalari. Buxgalteriya balansi va uning tahlilda qo'llanilishi. Balans aktivining tahlili. Balans passivining tahlili. O'z oborot mablag'lari bilan ta'minlanganlik va o'zgarish sabablarining tahlili.* Korxonada to'lov qobiliyatining tahlili.* Korxonada moliyaviy barqarorligining tahlili.* Bank mijozining kreditga layoqatligining tahlili.* Balans likvidligining tahlili.* Joriy va istiqbolli likvidlik koeffitsientlarining tahlili. Oborot mablag'lari aylanishining tahlili. Mablag'lar aylanishining umumiy va alohida (yakka) ko'rsatkichlarining sistemasi.* Korxonaning moliyaviy holati tahlili natijalarini umumlashtirish va moliyaviy sog'lomlashtirish yo'llarini belgilash. Korxonaning moliyaviy va iqtisodiy holatiga umumiy baho berish.

Moliyaviy natijalar tahlili

Moliyaviy natijalar tahlilining mazmuni, vazifalari va manbalari. Moliyaviy natijalarning shakllanishi va yilning sof foydasi, uning tarkibining tahlili. Mahsulot sotishdan ko'rilgan yalpi foyda, uning o'zgarishiga sotishdan olingan sof tushum va sotilgan mahsulotlarning ishlab chiqarish tannarxini o'zgarishini hamda boshqa omillar ta'sirining tahlili. Asosiy faoliyatdan ko'rilgan foyda va chiqimlar tahlili, asosiy ishlab chiqarish faoliyatidan olingan boshqa daromadlar: undirilgan yoki e'tirof etilgan jarima, penya va shtraflar, asosiy fondlarni va boshqa mol - mulklarni sotishdan olingan daromadlar, da'vo muddati kreditlik va deponent qarzlarni hisobdan chiqarishdan daromadlar, tovar - moddiy boyliklarni qayta baholanishidan

va davlat subsidiyalaridan daromadlar, xolisona moliyaviy yordam va boshqa operatsion daromadlarning tahlili.* Umumxo'jalik faoliyatning moliyaviy natijalari tahlili. Moliyaviy faoliyatdan olingan daromadlar: olingan royaltlar va sarmoya transferti, boshqa xo'jalik yurituvchi sub'ektlar faoliyatida ulushli qatnashish evaziga olingan daromadlar, aksiyalar bo'yicha dividendlar va obligatsiyalar, qimmatli qog'ozlar bo'yicha daromadlar, lizing to'lovlari daromadlari, valyuta operatsiyalari bo'yicha daromadlar, sarflangan mablag'larni qayta baholanishidan olingan daromadlar tahlili.* Soliq to'langunga qadar foyda va foydaning ishlatilishining tahlili.* Byudjetga to'lovlar va boshqa ajratmalarning tahlili.* Rentabellik darajalarining tahlili.* Rentabellikka ta'sir etuvchi omillarning tahlili. Foyda va rentabellikni oshirish imkoniyatlarini aniqlash.

Debitorlik va kreditorlik qarzlari tahlili

Tahlil vazifasi va manbasi. Debitorlik qarzlari tarkibi, muddatlari va ularning undirilish holatlari tahlili. Kreditorlik qarzlari tarkibi, muddatlari va ularning qaytarilish holati tahlili. Debitorlik va kreditorlik qarzlari balansi tahlili.* Muddati o'tgan debitorlik va kreditorlik qarzlari tahlili. Debitorlik va kreditorlik qarzlarni aylanuvchanlik tahlili.* Qarzlarni kamaytirish imkoniyatlari.*

Asosiy vositalar holati va ulardan foydalanishning tahlili

Tahlilning mazmuni, vazifasi va manbai. Asosiy vositalarning tarkibi, tuzilishi va dinamikasining tahlili. Asosiy vositalarni texnik holatini tahlili.* Asosiy vositalar bilan ta'minlanganlik va qurollanganlikning tahlili. Asosiy vositalardan samarali foydalanish ko'rsatkichlarining tahlili.* Asosiy vositalardan foydalanishning mahsulot ishlab chiqarish hajmiga ta'sirini omilli tahlili.* Mashina va jihozlardan vaqt va quvvat bo'yicha foydalanishning tahlili.* Asosiy vositalardan foydalanish samaradorligini oshirish imkoniyatlarini aniqlash.

Pul oqimlari (harakatini) tahlili

Pul oqimlari tahlilining mazmuni, vazifalari va manbalari. Umumiy pul oqimi harakatining tahlili. Xo'jalik faoliyatida pul mablag'lari harakatining tahlili: xaridorlardan kelib tushgan pul mablag'lari, mol etkazib beruvchilarga to'langan pul mablag'lari, xodimlarga va xodimlar nomidan to'langan pul mablag'larining tahlili.* Investitsiya foydasi va moliyaviy xizmat ko'rsatishdan ko'riladigan pul oqimining tahlili.* Olingan va to'langan foizlar, olingan va to'langan dividendlarning tahlili. Soliqlanishdagi pul mablag'lar sarfining tahlili. Investitsiya faoliyatidagi pul mablag'lari tahlili: nomoddiy aktivlar, uzoq muddatli moddiy aktivlarni sotib olish

va sotish, xarid qilingan uzoq va qisqa muddatli qo'yilmalar bo'yicha pul mablag'lari tahlili. Moliyaviy faoliyatdan pul oqimining tahlili: Aktsiya chiqarishdan kapitalga tushum, uzoq va qisqa muddatli qarzlarning undirilishi, ijara majburiyatlari bo'yicha tushum va to'lovlarning tahlili.* Valyuta mablag'lari harakatining tahlili. Pul mablag'lari harakatini tezlashtirish imkoniyatlarini aniqlash.*

Xususiy kapitalning tahlili

Tahlilning mazmuni, vazifalari va manbalari. Xususiy kapitalning tarkibi: ustav kapitali, qo'shilgan kapital, rezerv kapitali, taqsimlanmagan foyda, xususiy kapital bilan qoplanmagan zararlarning tahlili. Xususiy kapitalning o'zgarish sabablarining tahlili.* Xususiy (hissador) kapitalning o'sishi, qimmatbaho qog'ozlar emissiyasi, asosiy vositalarning qayta baholanishi, rezerv uchun ajratma, joriy yil foyda yoki zarari, olingan dividendlar tahlili.* Hisobot davri oxirida ustav kapitaliga qo'shilgan badallar, chiqarilgan oddiy va imtiyozli aktsiyalar, muomaladagi aktsiyalar harakatining tahlili. Xususiy kapitalni ko'paytirish imkoniyatlarini aniqlash.*

4 - bo'lim

Korxonaning ayrim faoliyat turlari tahlilining o'ziga xos xususiyatlari

Korxonaning investitsiya faoliyati tahlili

Tahlilning mazmuni, vazifasi va manbalari. Ishlab chiqarish investitsiyasining tahlili. Moliyaviy investitsiyalarning tahlili.* Investitsiyalar tarkibi va dinamikasining tahlili.* Xorijiy investitsiyalarni jalb qilinganligi va uning samaradorligi tahlili. Investitsiyalar iqtisodiy samaradorligini baholash.*

Korxonada tashqi iqtisodiy faoliyatining tahlili

Tashqi iqtisodiy faoliyat tahlilining mohiyati va mazmuni. Eksport faoliyatining tahlili. Eksport faoliyati bilan bog'liq xarajatlar va moliyaviy natijalarning tahlili.* Import faoliyatining tahlili. Import faoliyati bilan bog'liq moliyaviy natijalar tahlili. Tashqi iqtisodiy faoliyat bo'yicha moliyaviy natijalar tahlili.*

4. TAVSIYA ETILAYOTGAN MAVZULAR BO'YICHA KO'RGAZMA NAMOIYISH MATERIALLARI, O'QUV FILMLARI VA BOSHA DIDAKTIK MATERIALLAR RO'YXATI

1. «1S - buxgalteriya» kompyuter programmasi yordamida tahlil uchun kerakli manba, firma va kompaniyalarning buxgalteriya balansini tuzish va undagi ma'lumotlarni o'rganish mumkin.
2. Aldo Ariano. «Buxgalteriya hisoboti va moliyaviy ko'rsatkichlarni avtomatlashtirish». Toshkent. Bozor ko'nikmalarini rivojlantirish markazi. 1999 yil
3. Internet tizimi bo'yicha qo'yidagi saytlardan foydalanish tavsiya etiladi:

<http://www.cfin.ru/finanalizis/>

<http://titacva.webzone.ru/subscribe/>

<http://www.citforum.ru/abtec/>

<http://www.findirector.ru/>

<http://www.comshare.ru/literature.htm> - 32k/

<http://www.analitic.ru/>

<http://www.business.smolensk.ru/>

<http://www.buh.ru/documents.aspx/>

<http://www.optim.ru/fin/>

http://www.bizbook.ru/detail.html?book_id

http://www.vestona.ru/abfi_p.htm/

<http://www.bizi.ru/>

<http://www.biblion.ru/>

<http://www.bookpost.ru/>

[http://www.nevod.ru./](http://www.nevod.ru/)

[http://www.audit-it.ru./](http://www.audit-it.ru/)

[http://books/bankir.ru./](http://books/bankir.ru/)

[http://www.finanaliz.kiev.ua./](http://www.finanaliz.kiev.ua/)

[http://www.preiskurant.ru./](http://www.preiskurant.ru/)

[http://www.NATURE.ru./](http://www.NATURE.ru/)

[http://www.biblion.ru./](http://www.biblion.ru/)

5. O'ZLASHTIRISHNING BAHOLANISHI

O'zlashtirishni baholash quyidagi shakllarda olib boriladi:

- - Joriy baholash;
- - Oraliq baholash;
- - Yakuniy baholash;

Nazorat usullari:

- - so'rov, savol - javob;
- - testlar va masalalar;
- - uy vazifalarini tekshirish;
- - kollokvium o'tkazish;
- - nazariy ish o'yinlari asosida baholash;
- - yozma ish;
- - mustaqil ishlar bajarish.

6. ADABIYOTLAR

Asosiy adabiyotlar

1. Karimov I.A. O'zbekistonning siyosiy - iqtisodiy istiqbolining asosiy tamoyillari. - T.: O'zbekiston, 1995.
2. Karimov I.A. O'zbekiston: milliy istiqbol, iqtisod, siyosat, mafkura. - T.: O'zbekiston, 1996.
3. Karimov I.A. O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida. - T.: O'zbekiston, 1996.
4. Karimov I.A. Buyuk kelajak sari. - T.: O'zbekiston, 1998.
5. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. - T.: O'zbekiston, 1997.
6. Karimov I.A. O'z kelajagimizni o'z qo'limiz bilan qurmoqdamiz. - T.: O'zbekiston, 1999.
7. Karimov I.A. Iqtisodiyotni erkinlashtirish – farovonlik poydevori. - T.: «O'zbekiston ovozi», gazetasi 2000 yil 22 - iyul.
8. Karimov I.A. Biz kelajagimizni o'z qo'limiz bilan quramiz. - T.: O'zbekiston, 1999.

9. Karimov I.A. Ozod va obod vatan, erkin va farovon hayot pirovard maqsadimiz. - T.: O'zbekiston, 2000.
10. Karimov I.A. Vatan ravnaqi uchun har birimiz mas'ulmiz. - T.: O'zbekiston, 2001.
11. O'zbekiston Respublikasining "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonuni / «O'zbekiston ovozi» gazetasi, 1996 yil 17 - sentyabr.
12. O'zbekiston Respublikasining «Auditorlik faoliyati to'g'risida»gi Qonuni. «O'zbekiston ovozi» gazetasi, 1996 yil 30 - may.
13. «Mahsulot (ish, xizmat)lar ishlab chiqarish xarajatlarining tarkibi va moliyaviy natijalarni shakllanishi» haqidagi Nizom. – T.: O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi, 1999 yil.
14. Abdulkarimov I.T. Moliyaviy hisobotni o'qish va tahlil qilish yo'llari. - T.: Iqtisodiyot va huquq dunyosi, 1999 yil.
15. Abdullaev q.A., Ibragimov A.T., Raximov M.Yu. Iqtisodiy tahlil: 100 savol va javob. - T.: Mehnat, 2001.
16. Voxobov A.V., Ibragimov A.T. Moliyaviy tahlil. - T.: Sharq, 2002.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Analiz pribilnosti produktsii. - M.: Delo, 1996 g.
2. Artemenko V.G., Belandir M.V. «Finansoviy analiz». Uchebnoe posobie. - M.: NGAEiU, 1997.
3. Astaxov V.P. «Analiz finansovoy ustoychivosti firmi (protseduri svyazaniy s bankrotstvom)». - M.: Finansi i statistika, 1996.
4. Analiz finansovoy otchetnosti predpriyatiy pri ix investirovanii i kreditovanii. - M.: 2000.
5. Bakanov M.I., Sheremet A.D. Teoriya ekonomicheskogo analiza. - M.: Finansi i statistika 1999.
6. Bernstain A.A. Analiz finansovoy otchetnosti». - M.: Finansi i statistika, 1996.
7. Bocharov V.V. Upravlenie deneznim oborotom predpriyatiy i korporatsiy. - M.: Finansi i statistika, 2001.
8. Bocharov V.V. Finansoviy analiz. - Sankt - Peterburg: Piter, 2001.
9. Buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari. – T.: 1994 yil.
10. Buxgalterskiy analiz. Perevod s angliyskogo. – Kiev: 1998.
11. Vaxrin P.I. Finansoviy analiz kommercheskix i nekommercheskix organizatsiyax. Ucheb posobie. - M.: «Izdatelstvo – knigotorgovix tsentr marketing», 2001.
12. Grigorev Yu.A. Uchet, analiz i kontrol vneshneekonomicheskoy deyatelnosti i valyutnix operatsii. - M.: PAIMS, 1998.

13. Efimova O.V. O sostavlenii poyasnitelnoy zapiski k godovomu otchetu // Buxgalterskiy uchet №1. 1997.
14. Efimova O.V. Finansoviy analiz. - M.: Buxgalterskiy uchet, 1996.
15. Ergeshev E. Iqtisodiy va moliyaviy tahlil. – T.: Moliya, 2000.
16. Ibrohimov A.T. Moliyaviy tahlil. - T.: Mehnat, 1995.
17. Irvin D. Finansoviy kontrol. - M.: Finansi i statistika, 1998.
18. Kovalev V.V. Finansoviy analiz. Upravlenie kapitalom. Vibor investitsii. Analiz otchetnosti. - M.: Finansi i statistika, 1995.
19. Kovalev V.V. Metodi otsenki investitsionnix proektov. - M.: Finansi i statistika, 2001.
20. Natsionalnie standarti buxgalterskogo ucheta Respubliki Uzbekistan. – T.: Assotsiatsiya buxgalterov i auditorov Uzbekistan, 2002.
21. Pardaev M.Q., Isroilov B.I. Moliyaviy tahlil. - T.: Iqtisodiyot va huquq dunyosi, 1999.
22. Pardaev M.Q. Iqtisodiy tahlil nazariyasi. – Samarqand: Zarafshon, 2001.
23. Pavlova L.N. Finansoviy menedjment. - M.: YuNITI - DANA, 2001.
24. To'laxodjaeva M.M. Moliyaviy hisobotni va moliyaviy koeffitsientlarni tahlil qilish. - T.: 1996.
25. Terexova V.A. Mejdunarodnie i natsionalnie standarti buxgalterskogo ucheta i otchetnosti. - M.: Perspektiva, 2000.
26. Robert N. Xolt. Osnovi finansovogo menedjmenta. Perevod s angliyskogo. - M.: 1995.
27. Rojnova O.V. Finansoviy uchet: Teoreticheskie osnovi, metodologicheskiy apparat. - M.: Ekzamen, 2001.
28. Savitskaya G.V. Analiz xozyaystvennoy deyatelnosti predpriyatii. - M.: I.P. Finans, 2001.
29. Sorokina O.N. Sravnitelniy analiz v osnovnie priemi transformatsii finansovoy otchetnosti v sootvetstvii s mejdunarodnimi standartami. - M.: UMTs, 2001.
30. Rahmonov Q.R. Qishloq xo'jalik korxonolari faoliyatini tahlil qilish. - T.: 1996.
31. Finansovaya otchetnost. Realnaya kartina sostoyaniya biznesa. - M.: Delo, 1996.
32. Finansoviy analiz deyatelnosti firmi. - M.: Servis, 1996.
33. Fridman Dj., Orduei Nik. Analiz i otsenka prinosyashchey doxod nedvijimosti. - M.: Delo, 1997.
34. Xarigeri Ch., Fostger G. Buxgalterskiy uchet: Upravlencheskiy aspekt. - M.: Finansi i statistika, 1995.
35. Xoldervik K. Finansovo - ekonomicheskiy analiz deyatelnosti predpriyatiya. - M.: Finansi i statistika, 1996.

36. Cherkasov V.E. Prakticheskoe rukovodstvo po finansovo – ekonomicheskim raschetam. - M.: Metainform, 1995.
37. Sheremet A.D., Suits V.P. Audit. - M.: INFRA, 1996.
38. G'ulomov S.S. Investitsiyalarning loyihaviy tahlili. - T.: 1998.
39. Robert D. Gatewood, Robert R. Taylor O.C. Ferrell Management /Comperhension, Analysis, and Application/ IRWIN, 1995
40. Joel G. Siegel, Jae K. SHim, David Minars Financial trouble – SHOOTER spotting & solving financial problems in your company Mc Graw - Hill, Inc. 1993
41. David C. Colander. Economics IRWIN, 1993
42. Donald H. Ph. G. William Glezen. Auditing: Integrated Concepts and Procedures sixth Edition. John Wiley & Sons, Inc.,1994
43. Payl Peter, James H. Donnely. Marketing, Managment. Knowledge and Skills. IRWIN 1995
44. Operations Managment. Richard I. Schonberger, Edward M. Knood. IRWIN, 1994
45. George J. Posner. Analyzing the Curriculum. Mc Graw - Hill, Ink 1992
46. Larson, Miller. Financial accountign. IRWIN, 1992
47. Introduction to Accounting: An Integrated Approach. P. Ainsworth, D. Danies, R. D. Plumlee, Cathy X. Larson Irwin, 1997.